

tudi pojem računalniška kartografija (tudi avtomatizirana ali digitalna kartografija, kar so enakovredni izrazi za izdelavo, shranjevanje in popravljanje kart z uporabo računalnikov). Pri obravnavanju organiziranosti geografskih informacijskih sistemov predstavi strojno in programsko opremo ter podatkovne zbirke. Sledi predstavitev grafičnega prikaza prostorskih podatkov z orisom vektorskega in rastrskega podatkovnega modela. Nazoren je tudi opis in oris podatkovnih slojev. V podpoglavju Vnos, obdelava in predstavitev podatkov je posebna pozornost namenjena zbiranju in vnosu podatkov, ki je mogoče s pomočjo tipkovnice, z vektorsko digitalizacijo, rastrsko digitalizacijo in pretvorbo obstoječih datotek. Z navajanjem posameznih kart iz Geografskega atlasa Slovenije avtorica podrobno prikaže problematiko posameznih tipov. Sledijo problemsko zasnovana predstavitev operacij za pretvorbo podatkov, operacij za analizo podatkov in operacij za pripravo izhodnih podatkov ter podroben prikaz delovnih faz. Posamezni postopki so dokumentirani s konkretnimi kartografskimi primeri.

Pri vrednotenju kakovosti prostorskih podatkov so obravnavani natančnost posameznih podatkovnih elementov, natančnost niza podatkov in viri napak, v geodeziji imenovanih pogreški. Ovrednotene so tudi prednosti računalniške izdelave kart. Delo z računalniki je poenostavljeno in hitrejšo, saj so sodobni računalniški programi prijazni do uporabnika in podpirajo različne vhodne in izhodne naprave. Njihova prednost je tudi v obsežni ponudbi ukazov v tako imenovanih menijih. Menije je mogoče prirediti lastnim potrebam ali definirati zaporedja ukazov v obliki makrojev. Nekateri programi ne zahtevajo dodatnega usposabljanja, saj imajo pripravljeno funkcijo pomoči. Pri pripravi zemljevidov, ki so vezani na množico prostorskih podatkov, je uporaba računalnikov zelo pomembna. Njihova glavna prednost je prav v hitrosti obvladovanja podatkov pri izračunavanju rezultatov in v možnostih njihovega grafičnega prikazovanja. Tudi popravljanje in dopolnjevanje na digitalnih kartah je bistveno lažje kot na klasično izdelanih zemljevidih. Hkrati računalniška kartografija lažje zadovolji posebne zahteve uporabnikov, saj so lahko določeni podatki prikazani na več različnih načinov.

V pričujoči knjigi so torej predstavljena vsa pomembnejša teoretična in praktična kartografska spoznanja pri pripravi 190 tematskih kart za naš prvi nacionalni atlas. Opisane so vse stopnje delovnega procesa, uveljavljene pri računalniški izdelavi tematskih kart. Posebej je poudarjen pomen estetskega in harmoničnega oblikovanja zemljevidov, ki morajo pritegniti pozornost uporabnikov in jim omogočiti čim lažje dojetje in razumevanje najrazličnejših prostorskih informacij. Pri tem morajo biti nujno upoštevana splošno uveljavljena kartografska načela. Avtorica spregovori o kartografskih znakih (točkovni, linijski, površinski, geometrični, nazorni in črkovno-številčni znaki), grafičnih spremenljivkah (oblika, velikost, barva, svetlostna vrednost, vzorec, smer) in elementih topografske podlage tematskih kart (relief, vodovje, naselbinsko omrežje, prometno omrežje, administrativne meje). Predstavi tudi splošna načela kartografske generalizacije, pri čemer med glavnimi načini obravnava izbiranje, poenostavljanje, poudarjanje, razvrščanje, združevanje, pretvarjanje in premikanje. Na koncu poglavja na primeru karte Reliefne enote in oblike povzame in podrobno predstavi značilnosti tehničnih in oblikovalskih rešitev.

V sedmem poglavju avtorica analizira tipe zemljevidov, predstavljenih v Geografskem atlasu Slovenije. V grobem jih razdeli na analitične (na primer Vrste kamnin, Rodnost leta 1995, Omrežje izobraževalnih ustanov leta 1995), kompleksne (na primer Kraške vode, Omrežje avtobusnih linij leta 1995, Onesnaženost okolja leta 1995) in sintetične (na primer Sončno obsevanje, Najpomembnejša raba tal leta 1994, Urbanizacija leta 1996). Sledijo še povzetek v poglavju Sklep ter poglavji s seznamoma literature in virov ter slik.

Drago Kladnik

Matjaž Klemenčič:

Jurij Trunk med Koroško in Združenimi državami Amerike

Celovec 1999: Mohorjeva založba, 509 strani, ISBN 3-85013-707-4

Celovška Mohorjeva založba je konec leta 1999 izdala zajetno knjigo »Jurij Trunk med Koroško in Združenimi državami Amerike ter zgodovina slovenskih naselbin v Leadvillu, Kolorado, in v San Fran-

ciscu, Kalifornija« avtorja Matjaža Klemenčiča. Knjiga obsega 509 strani in je razdeljena na štiri dele, ki jim na koncu sledita še daljša povzetka v angleškem in nemškem jeziku. Delo je za geografje pomembno zaradi tematike slovenskega izseljenstva ter zaradi refleksije na Trunkovo knjigo, ki jo je treba brati tudi kot regionalno geografijo Severne Amerike.

Izredno obsežen seznam virov in literature nas prepriča, da se je avtor lotil dela zelo temeljito. Poleg literature je opravil zelo obsežno terensko raziskavo, še posebej v Leadvillu in okolici. Na svojih številnih potovanjih po Ameriki je preučeval gradivo v ameriških raziskovalnih središčih, analiziral najdena pisma in druga gradiva pri zasebnikih ter vključil tudi ustne vire in lastna zapažanja. Med besedilom je 20 preglednic in 18 črno-belih kart ter več slik. Študija o Juriju Trunku ni prvo avtorjevo delo, saj je leta 1995 izdal knjigo »Slovenes of Cleveland«, konec leta 1999 pa zbirko virov o prispevkih ameriških Slovencev za mednarodno priznanje Slovenije.

Knjiga je posrečena kombinacija življenjepisa Jurija Trunka, v katerega je spretno vtkana zgodovina nekaterih severnoameriških slovenskih naselbin, in prereza zgodovinskih okoliščin slovenskega naroda na začetku 20. stoletja. Knjiga je razdeljena na štiri dele. Prvi del obravnava Trunkovo delovanje na Koroškem, drugi del njegov prihod v Ameriko in bivanje v Dakoti, tretji del se posveča Trunkovem opusu v Koloradu, zadnji pa njegovim letom v San Franciscu v Kaliforniji. V teh zapisih, v katerih ne manjka dokumentiranih pisem, spoznamo Jurija Trunka kot zavednega in izjemno dejavnega slovenskega duhovnika na Koroškem, ki se jasno zaveda moči germanizacije in tudi usodne povezanosti socialno-gospodarskega položaja slovenskih kmetov, obrtnikov, rudarjev in tudi višjih slojev. Iz priložene korespondence ga prepoznamo tudi kot zelo razgledanega slovenskega razumnika, ki se ne obotavlja nasloviti kritične osti tudi slovenskemu katoliškemu taboru, še posebej, ko gre za odnos do narodnega vprašanja. Trunk se je močno angažiral ob plebiscitu; kot dober poznavalec koroškega vprašanja je bil med najaktivnejšimi člani jugoslovanske delegacije na pogajanjih v Parizu. Prav zaradi tega je moral leta 1921 zapustiti Koroško. Odselil se je v Ameriko, o kateri je leta 1912 napisal in izdal v samozaložbi zajetno knjigo »Amerika in Amerikanci«. Delo zajema regionalno predstavitev Združenih držav Amerike in njihovih prebivalcev, vprašanje Indijancev in njihovega preživetja, še posebej pa se posveča slovenskim izseljencem in njihovim naselbinam. Danes ima delo predvsem zgodovinsko vrednost, v tistem času pa je bila izseljencem odličen priročnik o državi, ki je mnogim postala druga domovina. Trunk je Slovence svaril pred izseljevanjem, zavedajoč se usodnih pasti slovenskega eksodusa. Ameriko je Trunk spoznal osebno na treh daljših potovanjih ter s pomočjo obsežnega pisanega gradiva. Za tiste čase lepo opremljena in urejena ter moderno pisana knjiga je kljub nekaterim vsebinskim hibam, ki jih pusti hitenje z delom, prava zakladnica geografskih, etnoloških, zgodovinskih in političnih vsebin, predvsem pa izhodišče mnogim kasnejšim študijam o slovenskem čezmorskem izseljenstvu.

Prva Trunkova postaja v Združenih državah Amerike je bila, ironija usode, nemška župnija v Fuldi v Dakoti, ki pa jo je po treh letih zapustil in odšel v takrat že usihajoče rudarsko mesto Leadville na več kot 3000 m nad morjem oskrbovat tamkajšnjo znatno slovensko naselbino. Zadnja Trunkova postaja je bila v slovenski naselbini v San Franciscu v Kaliforniji, kjer pa zaradi starosti ni bil več tako dejaven kot prej. Pač pa je veliko pisal, posebej za izseljensko časopisje. Klemenčič je poleg Trunkovega delovanja obširno preučil slovenske naselbine v Leadvillu in v okraju Lake, pri tem pa ni prezrl širšega okolja. Tako imamo pred seboj solidno socialnogeografsko analizo Leadvilla in okolice, ki dokazuje avtorjev skok iz disciplinarne zgodovinske analize v interdisciplinarno obravnavo sedanjosti.

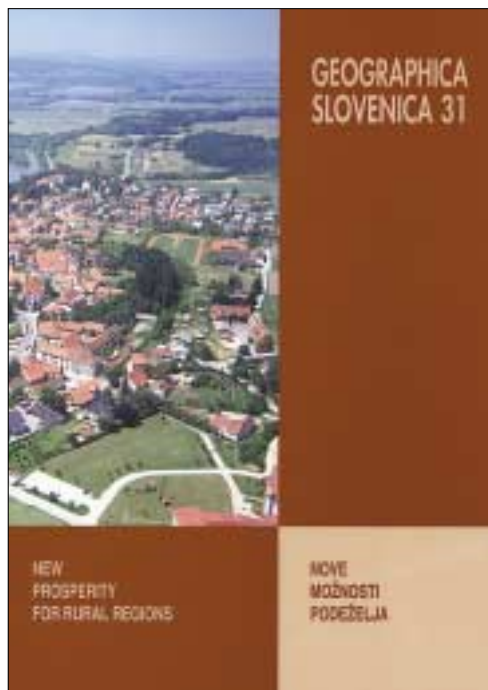
Knjiga o Juriju Trunku bo dobrodošel vir informacij zlasti tistim, ki jih priteguje tematika slovenskega izseljenstva in slovenskega narodnega vprašanja sploh. Veliko število krajših pisem med osnovnim besedilom dokumentira in osvežuje obravnavano tematiko. Knjiga je v prvi vrsti znanstveno delo, opremljeno z ustreznimi citati in pregledom virov ter literature. Čeprav zajema knjiga le manjši del slovenskega severnoameriškega izseljenstva, nam avtor zelo jasno sporoča, da so Slovenci kljub razmeroma majhnemu skupnemu številu tvoren del ameriške družbe in zato pomemben del ameriške zgodovine. Pronicljiva analiza Matjaža Klemenčiča o Juriju Trunku tako na Koroškem kot v Združenih državah Amerike bi morala prepričati še zadnje dvomljivce, da je slovensko izseljenstvo del naše

nacionalne zgodovine in obenem pomemben del slovenske etnične stvarnosti. Dovolj je torej razlogov, da bi morali poznati to knjigo tudi geografi.

Jernej Zupančič

Geographica Slovenica 31

Ljubljana 1999: Inštitut za geografijo, 237 strani, ISSN 0351-1731

Inštitut za geografijo je založil enaintrideseti zvezek periodične publikacije *Geographica Slovenica*, ki prinaša prispevke slovenskih, čeških in slovaških raziskovalcev. Rdeča nit člankov je tematika o novih razvojnih možnostih podeželja, pri čemer je posebna pozornost namenjena obmejnim in manj razvitim območjem v vseh treh državah. Predgovor je napisal Jernej Zupančič.

Z oblikovanjem novih nacionalnih držav so nekatere nekoč administrativne meje postale meddržavne. Dobile so nove vloge, pri čemer so se odprle nove razvojne možnosti, a so se obenem marsikje pojavile razvojne težave, ki jih spremljajo nedorečenosti v infrastrukturnem omrežju in ponekod prekinitve stikov s tradicionalnimi središči, kar povzroča odmaknjenost od sodobnih razvojnih tokov. Obsežna nova obmejna območja, ki so zaradi prevladujočega podeželskega značaja že prej veljala za razvojno problematična, je nova razmejitev našla v glavnem povsem nepripravljena.

Prispevki slovenskih in čeških geografov so plod triletno bilateralne raziskave »New Prosperity for Rural Regions«, ki jo je podprla fondacija SOROS. Izvajala se je na Inštitutu za geografijo v Ljubljani in na inštitutu Geoniky v Brnu. Na izbranih primerih slovensko-hrvaške in češko-slovaške meje so bili po primerljivi metodologiji preučeni čezmejna povezanost, stari in novi razvojni problemi obmejnih podeželskih območij, odnos do nove meje in odnos do obmejnega prebivalstva na drugi strani državne meje. Posebna pozornost je bila namenjena tudi spreminjanju socialnogospodarske sestave prebivalstva in regionalno-razvojnimi značilnostim obmejnih območij.